Р Е П У Б Л И К А Б Ъ Л Г А Р И Я
ЧЕТИРИДЕСЕТ И ПЪРВО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

Проект!

ЗАКОН

за изменение и допълнение на ТЪРГОВСКИЯ ЗАКОН

§ 1. В чл. 646 се правят следните изменения и допълнения:

1. В заглавието думата „Нищожност” се заменя с „Недействителност”.

2. Алинея 2 се изменя така:

„(2) Могат да бъдат обявени за недействителни по отношение на кредиторите на несъстоятелността следните действия и сделки, извършени от длъжника след началната дата на неплатежоспособността, съответно свръхзадължеността, но не по-рано от една година от подаване на молбата по чл. 625 :

1. изпълнение на парично задължение с ненастъпил падеж, включително чрез даване вместо изпълнение;

2. учредяване на ипотека или залог върху имуществено право от масата на несъстоятелността в полза на необезпечено дотогава вземане към длъжника.”

3. Създават се нови ал. 3 - 8:

„(3) За недействително по отношение на кредиторите на несъстоятелността може да бъде обявено и доброволното или принудително изпълнение на изискуемо парично задължение на длъжника, ако то поставя кредитора в по-благоприятно положение отколкото той би имал при разпределение на имуществото на длъжника съгласно чл. 722 и е извършено в 6-месечен срок преди подаването на молбата за откриване на производство по несъстоятелност.

(4) Ако кредиторът е знаел, че длъжникът е неплатежоспособен или свръхзадължен срокът по ал. 2 е две години, а този по ал. 3 – една година.

(5) Знанието по ал. 5 се предполага, когато:

1. длъжникът и кредиторът са свързани лица или

2. кредиторът е знаел или е бил в състояние да узнае обстоятелства, въз основа на които може да се направи обосновано предположение за наличието на неплатежоспособност или свръхзадълженост.

(6) Ал. 2 и 3 не се прилагат, ако плащането е в кръга на обичайната дейност на длъжника и доколкото:

1. е извършено съобразно уговореното между страните едновременно с предоставянето на равностойна стока или услуга в полза на длъжника или до 30 дни след падежа на паричното задължение или

2. след извършване на плащането кредиторът е предоставил на длъжника равностойна стока или услуга, която е от полза за масата на несъстоятелността.

(7) Ал. 2 не се прилага доколкото залогът или ипотеката са учредени в кръга на обичайната дейност на длъжника:

1. преди или едновременно с предоставянето на кредит на длъжника;

2. заместват друго вещно обезпечение, което не може да бъде обявено за недействително според правилата на този раздел;

3. за обезпечаване на кредит, предоставен за придобиване на предмета на залога или ипотеката.

(8) Недействителността по ал. 2 не засяга правата, които добросъвестни трети лица са придобили възмездно преди вписването на исковата молба. Недобросъвестността се предполага до доказване на противното, ако третото лице е свързано лице с длъжника или с обезпечения кредитор.

4. Досегашната ал. 3 става ал. 9.

§ 2. Член 647 се изменя така:

„Отменителни искове

Чл. 647. (1) Освен в предвидените от закона случаи могат да бъдат обявени за недействителни по отношение на кредиторите на несъстоятелността следните действия и сделки, ако са извършени от длъжника в посочените в т. 1-7 срокове преди подаване на молбата за откриване на производството по несъстоятелност:

1. безвъзмездна сделка, с изключение на обикновено дарение, в полза на свързано лице с длъжника, извършена в тригодишен срок ;

2. безвъзмездна сделка в полза на трето лице, извършена в двугодишен срок;

3. възмездна сделка, при която даденото значително надхвърля по стойност полученото, извършена в двугодишен срок;

4. учредяване на ипотека, залог или лично обезпечение за чужди задължения, което е извършено в едногодишен срок;

5. учредяване на ипотека, залог или лично обезпечение за чужди задължения, в полза на кредитор, който е свързано лице с длъжника, извършено в двугодишен срок;

6. сделка, която уврежда кредиторите, по която страна е свързано лице с длъжника, извършена в двугодишен срок.

(2) Алинея 1 се прилага и за действия и сделки, извършени от длъжника в периода между подаване на молбата за откриване и датата на решението за откриване на производството по несъстоятелност.

(3) Недействителността по този член не засяга правата, които трети добросъвестни лица са придобили възмездно преди вписването на исковата молба. Чл. 646, ал. 9 се прилага съответно.”.

§ 3. Член 649 се правят следните изменения и допълнения:

1. В първото изречение на ал. 2 след думата „синдика” се добавя „или от кредитор”

2. В ал. 2 след края на досегашния текст се добавя изразът „...съответно, от кредитора, който го е предявил”.

3. В ал. 3 след края на досегашния текст се добавя ново изречение второ със следното съдържание: „Влязлото в сила решение има действие за длъжника, синдика и всички кредитори.”.

§ 4. Преходни и заключителни разпоредби

1. Член 646, ал. 6-8 и чл. 647, ал. 3 се прилагат и за заварените от този закон искови производства за попълване на масата на несъстоятелността.

3. За висящите производства по искове по досегашните чл. 646, ал. 2, т. 2 и 4 от Търговския закон се прилагат досегашните правила.

ВНОСИТЕЛИ:

МОТИВИ

Действащата правна уредба на исковете за попълване на масата на несъстоятелността страда от редица слабости, които придобиха публичност през последните години на финансова криза и влошена платежоспособност на стопанските субекти. Действащият Търговски закон позволява обявяването за относително недействителни спрямо кредиторите на несъстоятелността на изключително широк кръг правни действия, извършени след началната дата на неплатежоспособността. В практиката началната дата често се определя от съдилищата години назад във времето (в редица случаи – повече от 10 години). Това поставя интересите на третите добросъвестни лица и предвидимостта на оборота на сериозно изпитание.

В множество случаи третите лица трябва да връщат в масата на несъстоятелността милиони левове, а обезпечения, които са учредени преди много години се оказват относително недействителни. Тези особености на действащата правна уредба пораждат риска от верижна неплатежоспособност на стопанските субекти и висока степен на правна несигурност.

Действащата правна уредба на исковете за попълване на масата на несъстоятелността е и основната причина за все по-честите в практиката случаи на манипулиране на началната дата на неплатежоспособността с цел обявяването на относителна недействителност на извършени от длъжника действия и сделки. Жертви на подобни практики най-често се оказват банките.

Анализът на правната уредба на исковете за попълване на масата на несъстоятелността разкрива множество нейни недостатъци:

- Липса на баланс между нуждите на производството по несъстоятелност и тези на правната сигурност;
- Липса на каквато и да било правна защита на ответниците по съответните искове;
- Широки възможности за обявяването на относителна недействителност на нормални за оборота сделки, които с нищо не увреждат кредиторите;
- Неограничен подозрителен период, който понякога обхваща период от над 10 години;
- Вътрешни колизии между чл. 646, ал. 2 и чл. 647 от Търговския закон, породени от факта, че настоящата редакция на чл. 646, ал. 2 е създадена четири години след чл. 647;
- Широки възможности за обявяването на относителна недействителност на плащания за услуги, които са жизнено необходими за продължаването на търговската дейност на длъжника (телефон, ток, вода, отопление, одит, правни услуги и др.);
- Вътрешни колизии с идеята за оздравяване на предприятието на длъжника – поради отказ на комуналните предпрятия и търговските партньори да продължат търговските си отношения с него (предвид на риска от бъдещи искове за попълване на масата на несъстоятелността).

Сравнителнопавният анализ показва, че уредбата на исковете за попълване на масата на несъстоятелността не съответства на утвърдените добри стандарти в европейската законодателна практика. Всички европейски законодателства ограничават

възможността за атакуване на извършени от неплатежоспособния длъжник сделки чрез редица критерии – кратки подозрителни периоди (между 3 месеца и 2 години), защита на определени действия и сделки, отчитане на добросъвестността на кредитора и третите лица. Действащата правна уредба е в драстичен контраст с тези утвърдени стандарти и поставя българското право в архаична и несъвместима с ценностите на Европейски съюз рамка.

През последните години критиките към уредбата на исковете за попълване на масата на несъстоятелността придобиха широка публичност и бяха нееднократно повдигнати както в специализираните правни издания, така и в медиите. Тези критики единодушно се споделят и от съдилищата.

Горните причини, както и все по-честите злоупотреби с исковете за попълване на масата на несъстоятелността налагат съответни промени в Търговския закон. Предметът на законопроекта е ограничен до най-належащите промени, свързани с отстраняването на слабостите в действащите чл. 646 и чл. 647 от Търговския закон.

Първото принципно предложение е конкретните подозрителни периоди по исковете за попълване на масата на несъстоятелността да бъдат изчислявани не от началната дата на неплатежоспособността или свръхзадължеността, съответно, от датата на решението за откриване на производството по несъстоятелност, а от датата на подаване на молбата за откриване на производството. Наред с това се предлага подозрителните пероди да бъдат дефинирани изцяло по календарен модел, като в интерес на правната сигурност се предвиждат относително кратки срокове. По този начин се постигат едновременно две цели:

- Съкращаване на подозрителните периоди до разумни от гледище на оборота граници;
- Независимост на защитния ефект на подозрителните периоди от евентуално бавно развитие на фазата по откриване на производството по несъстоятелност.

В новата ал. 2 на чл. 646 от Търговския закон се урежда обявяването на относителна недействителност на действия и сделки, които – при наличието на неплатежоспособност или свръхзадълженост - по дефиниция увреждат кредиторите на несъстоятелността. Такива са изпълнението на парични задължения преди падежа или чрез даване вместо изпълнение, както и учредяването на залози и ипотеки за необезпечени до този момент задължения на длъжника. Тази правна уредба е в съответствие, както с разрешенията на стария ни Търговски закон, така и на европейските законодателства. Предлаганият подозрителен период за тези правни действия е едногодишен, тъй като техните особености правят малко вероятна липсата на намерение за увреждане на кредиторите.

В предлаганата нова ал. 3 на чл. 646 се урежда относителната недействителност на изпълнението на парични задължения с настъпил падеж. С цел защита на нормалните плащания в оборота е предвидено, че разпоредбата на ал. 3 се прилага само в случай, че плащането има т. нар. преферентен ефект и уврежда останалите кредитори на длъжника. Тъй като изпълнението на изискуеми парични задължения е нормалната хипотеза в оборота, предлаганият подозрителен период е по-кратък от този по ал. 2 – 6-месечен.

Предлаганата нова ал. 4 на чл. 646 удължава подозрителните периоди до една или две години, ако кредиторът е бил недобросъвестен и е знаел за наличието на неплатежоспособност или свръхзадълженост. По този начин рискът от получаването на преферентно плащане се пренася върху недобросъвестния кредитор, като същевременно се защитават плащанията към добросъвестни лица, които са извършени в по-далечното минало.

С цел гарантиране на практическото приложение на така удължените подозрителни периоди в ал. 5 са предвидени съответни презумпции за недобросъвестност на кредитора. Тези призумпции са в синхрон с европейската практика, а като техен конкретен модел е ползван немският Закон за несъстоятелността от 1999г.

В предлаганата ал. 6 на чл. 646 са уредени две легални защити в полза на определени плащания. Целта на това изключение е да бъдат защитени нормалните плащания в оборота, ако те нямат преферентен ефект по отношение на съответния кредитор (не увреждат останалите кредитори) и са извършени в кръга на обичайната стопанска дейност на длъжника. Под това изключение биха попаднали например плащанията за предоставени комунални услуги, ако са извършени в обичайните за оборота срокове (до 30 дни от падежа). Предлаганото изключение е познато на правото на САЩ, Германия и други страни.

В ал. 7 на чл. 646 са уредени легални защити в полза на определени заложни и ипотекарни кредитори. Отчетен е фактът, че в тези случаи не се обезпечава предходен дълг, а залогът или ипотеката се учредяват като условие за предоставянето на кредит, който по правило ползва длъжника и неговите кредитори. Уредена е и защита в полза на заложни или ипотекарни кредитори, които са предоставили кредит за придобиването на актив, който е влязъл в масата на несъстоятелността. Отчетена е и неоходимостта от изключение в случаите на замяна на едно вещно обезпечение с друго – когато първото обезпечение не може да бъде атакувано чрез иск за попълване на масата на несъстоятелността, поради което и заместващото обезпечение не подобрява положението на обезпечения кредитор.

В ал. 8 на чл. 646 е уредена защитата на добросъвестните трети лица, като същата е балансирана чрез съответни презумпции за недобросъвестност.

Предлаганите промени в чл. 647 са значително по-малко, тъй като тази разпоредба по правило функционира адекватно в практиката. Принципната промяна е в преуреждането на началния момент, от който се изчисляват подозрителните периоди за отменителните искове. Практика показва, че досегашното разрешение има редица слабости, тъй като позволява стопяването на защитния ефект на подозрителните периоди в случаите на бавно откриване на производството по несъстоятелност. Поради това се предлага подозрителният период да се изчислява не от датата на решението за откриване на производството, а от датата на подаването на молба за това.

Предложена е отмяна на досегашната т. 4 на чл. 647 поради малкото и практическо приложение и новата правна уредба на подозрителните периоди.

Предлага се нова редакция на досегашните т. 5 и 6 на чл. 647, отчитаща обстоятелството, че обезпечаването на задължения на самия длъжник е предмет на исковете по чл. 646. Поради това т. 5 и 6 на чл. 647 уреждат само обезпечаването на чужди задължения.

В нова ал. 3 на чл. 647 е уредена защитата на третите добросъвестни лица в случаите на атакуване на сделки с предмет вещни права върху недвижими имоти. Защитата е балансирана чрез съответни презумпции за недобросъвестност на третото лице.

Поради тясната им връзка с промените в чл. 646-647 се предлагат и изменения и допълнения в чл. 649 от Търговския закон. В интерес на правната сигурност и бързината на производствата по несъстоятелност е предвидено, че исковете по чл. 646 също трябва да бъдат предявени в едногодишен срок от откриването на производството. Досегашното разрешение на закона и практиката показаха, че в редица случаи исковете по чл. 646 се завеждат години след откриването на производството по несъстоятелност, което е несъвместимо с неговите цели, правната сигурност и нуждата от бързина и дисциплина.

С оглед на процесуална икономия се предвижда, че кредиторите на несъстоятелността могат да водят не само исковете по чл. 646-647, но и обусловените от тях осъдителни искове за попълване на масата на несъстоятелността. Досегашната съдебна практика отрича тази възможност, което поражда множество процесуални колизии при воденето на исковете за попълване на масата на несъстоятелността и забавя развитието на производството. Предвидено е също така, че при предявяването на иск от кредитор синдикът служебно се конституира от съда като съ-ищец. Целта на това допълнение е синдикът да може да защити интересите на останалите кредитори и да бъде обвързан от съдебното решение в качеството си на необходима страна в процеса.

С допълнение в ал. 2 на чл. 649 е отстранен пропускът на досегашната уредба да регламентира по адекватен начин отговорността за разноски по делото, когато съответният иск за попълване на масата на несъстоятелността е заведен от кредитор и искът е отхвърлен.

С допълнение в ал. 3 на чл. 649 са уредени субективните предели на силата на пресъдено нещо на съдебните решения, постановени по искове по чл. 646-647 от Търговския закон.

В преходните и заключителни разпоредби се предвижда част от новите материалноправни разпоредби да се прилагат и за заварените производства по искове за попълване на масата на несъстоятелността. Целта на тази преходна разпоредба е на ответниците по посочените искове да бъде предоставен поне онзи минимум защитни средства, които са безспорно признати в сравнителноправен аспект, както и да се минимизира неравенството между ответниците по заварени и по нови дела.

Отмяната на досегашните т. 2 и т. 4 на чл. 646, ал. 2 е съобразена чрез преходна разпоредба, предвиждаща решаването на тези дела по досегашните правила. По този начин няма да се налага прекратяването на заварените дела по тази група искове, които – от гледище на справедливостта и правната сигурност – поставят далеч по-малко проблеми от исковете по чл. 646, ал. 2, т. 1 и т. 3 от Търговския закон.

ВНОСИТЕЛИ: